

Briselē, 2024. gada 14. novembrī
(OR. en)

14697/24

LIMITE

SAN 601

PIEZĪME

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
Saņēmējs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja / Padome
Temats:	Projekts – Padomes secinājumi par orgānu ziedošanas un transplantācijas veicināšanu – <i>apstiprināšana</i>

1. Prezidentvalsts 2024. gada 28. augustā Sabiedrības veselības aizsardzības jautājumu darba grupai iesniedza projektu Padomes secinājumiem par orgānu ziedošanas un transplantācijas veicināšanu ¹.
2. Vairāki pasākumi par šiem tematiem, tostarp augsta līmeņa konference par transplantāciju 2024. gada 11. jūlijā un veselības ministru neformālā sanāksme 2024. gada 24. un 25. jūlijā, deva ieguldījumu Padomes secinājumu projektā.
3. Sabiedrības veselības aizsardzības jautājumu darba grupa Padomes secinājumu projektu izskatīja 2024. gada 9. septembra un 14. oktobra sanāksmēs.
4. Pēc neformālas rakstiskas apspriešanās, kas noslēdzās 2024. gada 7. novembrī, Sabiedrības veselības aizsardzības jautājumu darba grupa panāca vienošanos par prezidentvalsts kompromisa tekstu Padomes secinājumiem, kas izklāstīti šīs piezīmes pielikumā.

¹ 12789/24.

5. Pastāvīgo pārstāvju komiteja tiek aicināta:

- apstiprināt darba grupas vienošanos par Padomes secinājumu projektu, kas izklāstīts šīs piezīmes pielikumā,
- iesniegt to Padomei (*EPSCO*) pieņemšanai 2024. gada 3. decembra sanāksmē.

Projekts – Padomes secinājumi par orgānu ziedošanas un transplantācijas veicināšanu

Ievads

Cilvēka orgānu ziedošana transplantācijai ir ievērojami pāvirzījusi uz priekšu veselības aprūpi Eiropas Savienībā, nodrošinot risinājumu pacientu ārstēšanai ar orgānu mazspēju terminālā stadijā, tādējādi ievērojami uzlabojot viņu dzīves kvalitāti un veselības rezultātus un terminālas stadijas nieru slimības gadījumā sniedzot izmaksefektīvu alternatīvu citām ārstēšanas metodēm. Tieši Savienības sadarbības centieni, jo īpaši izmantojot tiesisko regulējumu un rīcības plānu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā (2009–2015) ¹, ir uzlabojuši orgānu ziedošanas un transplantācijas vidi, kā rezultātā ir palielinājušies orgānu ziedošanas un transplantācijas rādītāji un uzlabojusies klīniskās izmantošanas orgānu kvalitāte un drošība. Neraugoties uz šiem sasniegumiem, pieprasījums pēc orgānu transplantācijas turpina pieaugt, un to veicina progresējošu nepārnēsājamu slimību radītais slogs un sabiedrības novecošana. Šī situācija izceļ to, ka visās dalībvalstīs ir ārkārtīgi nepieciešami pastāvīgi un pastiprināti centieni orgānu ziedošanas un transplantācijas praksē. Neskarot dalībvalstu atbildību attiecībā uz savas veselības politikas noteikšanu un veselības pakalpojumu un medicīniskās aprūpes organizēšanu un sniegšanu, orgānu ziedošana no mirušiem un dzīviem donoriem ir brīvprātīga un neapmaksāta, un tās pamatā vajadzētu būt donora altruisma principam. Brīvprātīga un neapmaksāta ziedošana sabiedrībā veicina cilvēka cieņas ievērošanu un visneaizsargātāko personu aizsardzību. Tāpat tā veicina augstus drošuma standartus un tādējādi arī cilvēka veselības aizsardzību, palielinot sabiedrības uzticēšanos ziedošanas sistēmām.

¹ Komisijas paziņojums “Rīcības plāns orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā (2009–2015). Ciešāka sadarbība starp dalībvalstīm” {COM(2008) 818 galīgā redakcija} {SEC(2008) 2956} {SEC(2008) 2957} (COM/2008/0819 galīgā redakcija).

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME

ATGĀDINA, KA:

1. Ievērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 168. pantu, visu Savienības politiku un darbību noteikšanā un īstenošanā ir jānodrošina augsts cilvēku veselības aizsardzības līmenis, un Savienībai ir jāveicina dalībvalstu sadarbība sabiedrības veselības jomā un vajadzības gadījumā jāatbalsta to rīcība.
2. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2010/45/ES (2010. gada 7. jūlijs) par transplantācijai paredzētu cilvēku orgānu kvalitātes un drošības standartiem ² ir paredzēti noteikumi, kas nodrošina transplantācijai cilvēka ķermenī paredzētu cilvēku orgānu kvalitātes un drošības standartus, lai nodrošinātu augstu cilvēka veselības aizsardzības līmeni.
3. To, ka ir svarīgi rīkoties orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, Eiropas Savienības Padome ir uzsvērusi, 2007. ³ un 2012. gadā ⁴ apstiprinot Padomes secinājumus par orgānu ziedošanu un transplantāciju.

² OV L 207, 6.8.2010., 14. lpp.

³ https://ec.europa.eu/health/ph_threats/human_substance/documents/organs_council15332_en.pdf

⁴ OV C 396, 21.12.2012., 12. lpp.

4. Eiropas Komisija 2007. gadā pieņēma paziņojumu par orgānu ziedošanu un transplantāciju ⁵, kā arī ES rīcības plānu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā 2009.–2015. gadam ⁶. Turklāt kopš 2010. gada Komisija ir uzsākusi virkni kopīgu darbību un projektu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā ⁷.
5. Eiropas Padomes Eiropas Zāļu kvalitātes un veselības aprūpes direktorāts (*EDQM*) ir sniedzis nozīmīgu ieguldījumu šajā jomā, nodrošinot pamattiesības un cieņu pret cilvēka ķermeni, sniedzot atsauces uz tiesību aktiem un profesionālo praksi, veicinot zināšanu apmaiņu starp valstīm un iestādēm, uzraugot darbības pārredzamības un starptautiskās salīdzinošās novērtēšanas nolūkā un izstrādājot kvalitātes un drošības standartus, periodiski publicējot Transplantācijai paredzēto orgānu kvalitātes un drošības rokasgrāmatu.

⁵ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam “Orgānu ziedošana un transplantācija – politikas pasākumi ES līmenī (2007)” {SEC(2007) 704} {SEC(2007) 705} (COM/2007/0275 galīgā redakcija).

Paziņojumā kā galvenās prioritātes ir uzsvērtā sadarbība starp dalībvalstīm un orgānu tirdzniecība un trūkums.

⁶ Komisijas paziņojums “Rīcības plāns orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā (2009–2015). Ciešāka sadarbība starp dalībvalstīm” {COM(2008) 818 galīgā redakcija} {SEC(2008) 2956} {SEC(2008) 2957} (COM/2008/0819 galīgā redakcija).

Rīcības plānā ir izklāstīti pasākumi orgānu pieejamības palielināšanai un transplantācijas sistēmu efektivitātes, pieejamības, kvalitātes un drošuma uzlabošanai.

⁷ *Joint Action on Mutual Organ Donation and Transplantation Exchanges: Improving and developing deceased organ donation and transplantation programmes – MODE (2010–2012)* (Vienotā rīcība par orgānu ziedošanas un transplantācijas savstarpējām apmaiņām: pēcnāves orgānu ziedošanas un transplantācijas programmu uzlabošana un attīstīšana – *MODE* (2010–2012)).

Joint Action on Achieving Comprehensive Coordination in Organ Donation throughout the European Union – ACCORD (2012–2015) (Vienotā rīcība par orgānu ziedošanas visaptverošas koordinācijas izveidi visā Eiropas Savienībā – *ACCORD* (2012–2015)): mērķis ir izveidot paraugu pārvalstiska līmeņa datu apmaiņai orgānu ziedošanas jomā un īstenot praktisku sadarbību starp ES valstīm.

Joint Action on facilitating the exchange of organs donated in EU Member States – FOEDUS (2013–2016) (Vienotā rīcība par ES dalībvalstīs ziedoto orgānu apmaiņas veicināšanu – *FOEDUS* (2013–2016)): izveidota platforma orgānu pārrobežu apmaiņas pārvaldībai (sk. 2.1 punktu Komisijas paziņojumā par transplantāciju).

EDITH (2017–2020) – projekts, kas vērsts uz dažādām orgānu ziedošanas un transplantācijas praksēm.

BRAVEST (2022–2024) – projekts, kura mērķis ir uzlabot transplantācijas pieejamību un transplantātu saņēmēju rezultātus.

6. 2011. gada Madrides rezolūcijā par orgānu ziedošanu un transplantāciju, kas tika pieņemta pēc Pasaules Veselības organizācijas (PVO) trešās globālās apspriedes par orgānu ziedošanu un transplantāciju, tika pasludināta “valsts atbildība pacientu vajadzību apmierināšanā, ievērojot PVO principus”, un valdības un veselības aprūpes speciālisti tika aicināti panākt transplantācijas pašpietiekamību un palielināt transplantācijai paredzēto orgānu pieejamību, prioritāti piešķirot ziedošanai no mirušiem donoriem ⁸.
7. ES rīcības plāna orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā 2009.–2015. gadam mērķis bija stiprināt dalībvalstu sadarbību, lai risinātu būtisko orgānu trūkuma problēmu un uzlabotu transplantācijai paredzēto orgānu kvalitāti un drošību. Plānā tika izklāstītas desmit prioritārie pasākumi saistībā ar trim galvenajiem uzdevumiem: palielināt orgānu pieejamību, uzlabot transplantācijas sistēmu efektivitāti un pieejamību un uzlabot kvalitāti un drošību. Galvenie pasākumi ietvēra transplantātu donoru koordinātoru iecelšanu slimnīcās, kvalitātes uzlabošanas programmu veicināšanu un paraugprakses apmaiņas veicināšanu. Iniciatīvā arī uzsvērts, ka saziņa ar donoru ģimenēm ir svarīga, lai palielinātu orgānu ziedošanas rādītājus, un tiek mudināta pacientu un donoru mobilitāte visās dalībvalstīs, lai nodrošinātu labāku orgānu piešķiršanu.
8. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/522 (2021. gada 24. marts), ar ko izveido Savienības rīcības programmu veselības jomā (programma “ES – veselībai”) 2021.–2027. gadam ⁹, mērķis ir uzlabot un veicināt veselību Savienībā, samazināt pārnēsājamu un nepārnēsājamu slimību radīto slogu, atbalstot veselības veicināšanu un slimību profilaksi, mazinot nevienlīdzību veselības jomā, veicinot veselīgu dzīvesveidu un veicinot piekļuvi veselības aprūpei.

⁸ *The Madrid Resolution on Organ Donation and Transplantation: national responsibilities in meeting the needs of patients, guided by the WHO principles* (Madrides rezolūcija par orgānu ziedošanu un transplantāciju: valsts atbildība nodrošināt pacientu vajadzības, ievērojot PVO principus), (2011) *Transplantation*; 91, Suppl 11, S29- S31, <https://doi.org/10.1097/01.tp.0000399131.74618.a5>.

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/522 (2021. gada 24. marts), ar ko izveido Savienības rīcības programmu veselības jomā (programma “ES – veselībai”) 2021.–2027. gadam un atceļ Regulu (ES) Nr. 282/2014. (OV L 107, 26.3.2021., 1. lpp.).

9. Pasaules Veselības asamblejas 2024. gada maijā pieņemtā Rezolūcija Nr. 77.4 “Cilvēka šūnu, audu un orgānu transplantācijas pieejamības, ētiskas piekļuves un pārraudzības palielināšana”¹⁰ mudina dalībvalstis integrēt ziedošanas, transplantācijas un transplantācijas pārraudzības darbības veselības aprūpes sistēmās tādā veidā, lai ziedošana no miruša donora tiktu regulāri uztverta kā iespēja dzīves beigās un transplantācija tiktu iekļauta pacientu aprūpes nepārtrauktības procesā, attīstītu ziedošanu no miruša donora līdz maksimālajam terapeitiskajam potenciālam un aizsargātu dzīvos donorus, veiktu pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi transplantācijas terapijām, uzlabotu prakses pārraudzību un veicinātu inovāciju šajā jomā. Tā aicina PVO sekretariātu atbalstīt dalībvalstis, cita starpā izstrādājot globālu transplantācijas stratēģiju, ar kuru paredzēts iepazīstināt 2026. gada Pasaules Veselības asamblejā.
10. Santanderas paziņojumā “*Towards Global Convergence in Transplantation: Sufficiency, Transparency and Oversight*” (“Ceļā uz vispārēju konvergenci transplantācijas jomā: pietiekamība, pārredzamība un pārraudzība”)¹¹ ir sniegti augsta līmeņa ieteikumi, kuru mērķis ir uzlabot pacientu aprūpi, virzīties uz pietiekamību transplantācijas jomā, nodrošināt prakses pārredzamību un pārraudzību un stiprināt centienus novērst cilvēku tirdzniecību orgānu, kā arī citu cilvēku izcelsmes ārstniecisko vielu izņemšanas nolūkā.

¹⁰ https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA77/A77_R4-en.pdf

¹¹ https://esot.org/wp-content/uploads/2023/11/SantanderStatement_FINALVERSION.pdf

UZSKATA, KA

11. Orgānu transplantācija ievērojami uzlabo pacientu izdzīvošanu un dzīves kvalitāti, tādējādi tā ir kritiski svarīga iekļaušanās nolūkā pārvaldīt sabiedrības veselību un sociālekonomisko slogu, ko ES rada orgānu darbības traucējumi. Tādēļ ir vajadzīgi neatlaidīgi centieni uzlabot orgānu ziedošanas un transplantācijas sistēmas visās dalībvalstīs, vienlaikus aizsargājot un nodrošinot esošo struktūru un sadarbības sekmīgu darbību.
12. Eiropas Savienībā izveidotajai uz sadarbību vērstajai videi, tostarp, izmantojot tiesisko regulējumu un ES rīcības plānu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā 2009.–2015. gadam, ir bijusi izšķiroša nozīme transplantācijas pakalpojumu veicināšanā, par ko liecina orgānu donoru un transplantāciju skaita būtisks pieaugums gan rīcības plāna īstenošanas laikā, gan pēc tā.
13. ES rīcības plāna 2009.–2015. gadam darbības laikā novērotais dažādu orgānu transplantācijas veidu pieaugums, tostarp nieru un aknu transplantācijas pieaugums par 16 %, sirds transplantāciju skaita pieaugums par 10 %, aizkuņģa dziedzera transplantāciju skaita pieaugums par 7 % un plaušu transplantācijas ievērojamais pieaugums par 41 %, liecina par ES iniciatīvu panākumiem transplantācijas darbību uzlabošanā ar mērķi uzlabot pacientu izdzīvošanu ¹².

¹² Eiropas Komisija: Veselības aizsardzības programmas izpildaģentūra, Schoten, S., Coppen, R., Wiegers, T., Bouwman, R., un Friele, R. (2017). *Study on the uptake and impact of the EU Action Plan on Organ Donation and Transplantation in the EU Member States – FACTOR Study* (Pētījums par ES rīcības plāna orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā ieviešanu un ietekmi ES dalībvalstīs – FACTOR pētījums). Publikāciju birojs, <https://data.europa.eu/doi/10.2818/24713>.

14. Neraugoties uz ES rīcības plāna sasniegumiem, joprojām pastāv problēmas, tostarp valstu pastāvīgās grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu pēc orgānu transplantācijas galvenokārt nepārnēsājamu slimību radītā sloga dēļ, ņemot vērā demogrāfiskās pārmaiņas un riska faktoru pieaugošo izplatību, atšķirības attiecībā uz piekļuvi transplantācijas terapijām dalībvalstīs vai nepieciešamību stiprināt transplantācijas sistēmu noturību, kā tas tika konstatēts Covid-19 pandēmijas laikā ¹³.
15. Dažu dalībvalstu panākumi orgānu ziedojumu skaita palielināšanā ne vienmēr palielina to pacientu skaitu, kuri šajās konkrētajās dalībvalstīs saņem orgānu transplantāciju, tāpēc sadarbība Eiropas Savienībā varētu būt noderīga, lai šo situāciju uzlabotu.
16. Ir vairākas būtiskas jomas, kurām jāpievērš lielāka uzmanība, tostarp uzlabot orgānu pārrobežu ziedošanu un apmaiņu, veicināt vienādranga apmaiņu, lai uzlabotu slimnīcu sniegumu, apmainīties ar jaunākajiem zinātniskajiem atklājumiem, izstrādāt ES mēroga nolīgumus un iniciatīvas transplantācijas izcilības jomā un uzlabot datu vākšanu un kopīgošanu par rezultātiem pēc transplantācijas, vienlaikus aizsargājot un nodrošinot esošo struktūru un sadarbības sekmīgu darbību.

¹³ Eurotransplant, 2023, 2023. gada ziņojums.
https://www.eurotransplant.org/wp-content/uploads/2024/06/ETP_AR2023_LowRes.pdf

17. Covid-19 pandēmija uzsvēra atšķirīgo noturības un neaizsargātības līmeni dalībvalstīs, kā arī ievērojamu orgānu ziedošanas no mirušiem donoriem samazinājumu par 17 % laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam ¹⁴, uzskatāmi parādīt steidzamo nepieciešamību stiprināt veselības sistēmas sagatavotību un atbalstīt orgānu ziedošanas darbības globālo veselības krīžu laikā.
18. Nesenā situācija, kad 2023. gada beigās Eiropas Savienībā transplantāciju gaidīja 50 000 cilvēku ¹⁵, kā arī tas, ka daudziem pacientiem orgānu pieejamība ir dzīvības vai nāves jautājums, jo īpaši tādu vitāli svarīgu orgānu gadījumā kā aknas, sirds un plaušas, izceļ to, ka ir steidzami jāpalielina orgānu ziedošanas rādītāji un jāuzlabo transplantācijas sistēmas, lai glābtu vairāk dzīvību.
19. Transplantācija nodrošina dzīvību glābjošu terapiju un labāku dzīves kvalitāti pacientiem ar orgānu mazspēju terminālā stadijā, kā arī var būt izmaksefektīvs risinājums salīdzinājumā ar citām terapijām, piemēram, ilgtermiņa dialīzi, tādējādi ievērojami samazinot veselības aprūpes izdevumus un veicinot veselības aprūpes sistēmu ekonomisko noturību ES.
20. Transplantācijas ietekme uz vidi ir ievērojami mazāka nekā citu terapiju ietekme, jo īpaši dialīzes un nieru mazspējas kontekstā, tādējādi tiek uzsvērti plašāki ieguvumi sabiedrībai, ko sniedz transplantācijas centienu pastiprināšana.
21. PVO iestājas par transplantācijas pašpietiekamību, kas ir būtisks elements nepārnēsājamo slimību radīto veselības aprūpes problēmu risināšanā, uzstājot, ka ir svarīgi maksimāli palielināt ziedojumu no mirušiem donoriem terapeitisko potenciālu, kā arī centienus novērst nepārnēsājamas slimības un to progresēšanu.

¹⁴ *Organ donation during the COVID-19 pandemic* (Orgānu ziedošana Covid-19 pandēmijas laikā), Ahmed, Ola et al. *American Journal of Transplantation*, 20. sējums, 11. izdevums, 3081–3088, <https://www.amjtransplant.org/article/S1600-6135%2822%2921554-8/fulltext>.

¹⁵ Eiropas Padomes Eiropas Zāļu kvalitātes un veselības aprūpes direktorāts (EDQM). *Newsletter transplant: international figures on donation and transplantation 2024* (informatīvais biļetens par transplantāciju: starptautiskie dati par ziedošanu un transplantāciju 2024. gadā), ISSN: 2171-4118 / NIPO: 691-15-002-5, <https://freepub.edqm.eu/publications/PUBSD-87/detail>.

22. Stambulas deklarācijā par orgānu tirdzniecību un transplantātu tūrismu, kas tika pieņemta 2008. gadā ¹⁶ un atjaunināta 2018. gadā ¹⁷, ir sniegti ētikas norādījumi speciālistiem un politikas veidotājiem un viņi tiek mudināti maksimāli palielināt un godīgi sadalīt transplantācijas radītos ieguvumus, rīkojoties saskaņā ar objektīviem, nediskriminējošiem, ārēji pamatotiem un pārredzamiem noteikumiem un atbilstoši klīniskiem kritērijiem un ētikas normām.
23. Komisija 2007. gada paziņojumā uzsvēra orgānu trūkuma saistību ar orgānu tirdzniecību (7. punkts), savukārt PVO Valde Rezolūcijā 154/7 (2024) paziņoja, ka “viens no tirdzniecības pamatiemesliem ir nepietiekama piekļuve transplantācijas terapijām”. Orgānu trūkuma un cilvēka orgānu tirdzniecības savstarpējā saistība ir aplūkota arī Eiropas Padomes Konvencijā par cīņu pret cilvēku orgānu tirdzniecību ¹⁸ (pieņemta 2015. gada martā un stājusies spēkā 2018. gada martā). Turklāt Direktīvā 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību ir noteikti kriminālsodi par cilvēku tirdzniecību orgānu izņemšanas nolūkā.
24. Novatoriski paņēmieni un tehnoloģiskais progress orgānu konservācijas un transplantācijas jomā piedāvā daudzsološas iespējas paplašināt donoru loku, uzlabot transplantācijas rezultātus un novērst pašreizējo ārstēšanas paņēmienu ierobežojumus, kas nepārprotami liecina par to, ka ir jāturpina ieguldīt šīs jomas pētniecībā un izstrādē.
25. Pastāvīgā nepieciešamība veikt transplantāciju norāda, ka ir svarīgi veicināt atbalstošu tiesisko, ētisko un darbības satvaru, kas mudina orgānus ziedošanai iegūt no mirušiem un dzīviem donoriem, palielina transplantācijas sistēmu efektivitāti un piekļūstamību un garantē, ka transplantācijas paņēmieni Eiropas Savienībā ir kvalitatīvi un droši.

¹⁶ Stambulas deklarācija par orgānu tirdzniecību un transplantātu tūrismu. Transplantācija. 2008. g.; 86(8):1013-8. doi: 10.1097/TP.0b013e318185ffc9.

¹⁷ Stambulas deklarācija par orgānu tirdzniecību un transplantātu tūrismu (2018. gada izdevums). Transplantācija. 2019. g.;103(2): 218-219. doi: 10.1097/TP.0000000000002540.

¹⁸ <https://rm.coe.int/16806dca3a>

AICINA DALĪBVALSTIS:

26. IZSTRĀDĀT un UZLABOT institucionālos, tiesiskos un ētiskos satvarus, lai atvieglotu orgānu ziedošanu un transplantāciju, saskaņā ar esošajiem Savienības tiesību aktiem un pamatnostādnēm, tostarp novērst finansiālos un ar infrastruktūru saistītos šķēršļus, īstenot tiesību aktus, kam pamatā ir dažādi dalībvalstu izvēlēti risinājumi, un pastiprināti censties apkarot orgānu tirdzniecību un cilvēku tirdzniecību orgānu izņemšanas nolūkā.
27. VEIKT PASĀKUMUS, LAI maksimāli IZMANTOTU orgānu ziedošanas no mirušiem donoriem terapeitisko potenciālu, šādā nolūkā īstenojot attiecīgas iniciatīvas, kuras ietver visas ieinteresētās personas, un izveidojot un stiprinot donoru koordinātoru tīklus nolūkā atbalstīt iespējamo orgānu donoru proaktīvu apzināšanu un mirušu donoru orgānu ziedošanas procesa pienācīgu realizāciju ¹⁹.
28. STIPRINĀT donoru koordinātoru un citu slimnīcas speciālistu lomu, arī neatliekamajā aprūpē, intensīvajā aprūpē un neiroloģijas jomā, un piešķirt viņiem noteiktu lomu tādu pacientu apzināšanā un aprūpē, kuri varētu kļūt par orgānu ziedotājiem, šādā nolūkā izstrādājot labi strukturētu un funkcionējošu sadarbību intensīvās aprūpes nodaļas iniciatīvu ²⁰ un donoru koordinācijas organizāciju starpā, lai palielinātu apzināto potenciālo donoru skaitu un optimizētu ziedošanas procesu.

¹⁹ Eiropas Padome, *Resolution CM/Res(2015)11 on establishing harmonised national living donor registries with a view to facilitating international data sharing* (Rezolūcija CM/Res(2015)11 par saskaņotu valsts dzīvo donoru reģistru izveidi nolūkā atvieglot datu starptautisku apmaiņu), <https://search.coe.int/cm?i=09000016805c2a78>.

²⁰ Eiropas Padome, *Resolution CM/Res(2015)10 on the role and training of critical care professionals in deceased donation* (Rezolūcija CM/Res(2015)10 par intensīvās terapijas speciālistu lomu un apmācību saistībā ar ziedojumiem no miruša donora), <https://search.coe.int/cm?i=09000016805c2b4a>.

29. VEICINĀT veselības aprūpes speciālistu izglītību un apmācību un jaunus terapeitiskos protokolus, lai optimizētu ziedošanas procesa efektivitāti un ilgumu un donoru orgānu piemērotību.
30. Attiecīgā gadījumā un saskaņā ar valstu tiesību aktiem MUDINĀT izstrādāt programmas, kas dotu iespēju orgānus ziedot pēc tam, kad konstatēta nāve asinsrites apstāšanās rezultātā ²¹, lai tādējādi lielākam pacientu skaitam būtu iespēja ziedot orgānus pēc nāves un palielinātu transplantācijai pieejamo orgānu pieejamību.
31. Visā ziedošanas ķēdē OPTIMIZĒT dzīvu donoru orgānu ziedošanas programmas, piemēram, nodrošināt uzraudzību visa mūža garumā un dzīvajiem orgānu donoriem nodrošināt medicīnisku un psihosociālu aizsardzību, pārredzamā un visaptverošā veidā piedāvājot sistemātisku informāciju par dzīvu donoru ziedošanas iespējām un pārvarot dzīvu donoru orgānu ziedošanas tehniskos šķēršļus (piemēram, bioloģisko nesaderību), nodrošinot, ka šāda ziedošana notiek tikai saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem, procedūrām un standartiem un donoram nerada finansiālus zaudējumus, un rosinot ieceri ziedot, izmantojot atbilstošas donoru piesaistīšanas un informācijas sniegšanas procedūras, kurās cita starpā tiek ievērots brīvprātīgas un bezmaksas ziedošanas princips.
32. PALIELINĀT pārrobežu sadarbības nolīgumus par orgānu ziedošanu un transplantāciju ES, vienlaikus atzīstot un ievērojot esošos labi funkcionējošos sadarbības mehānismus/iniciatīvas (piemēram, *Eurotransplant*, *Scandiatransplant*, Transplantācijas dienvidu aliansi, *FOEDUS* platformu un dalībvalstu divpusējos nolīgumus), tostarp pilnībā izmantojot orgānu perfūzijas sistēmu potenciālu, lai nodrošinātu ilgāku transportēšanas laiku un optimizētu ierobežotā skaitā pieejamo orgānu izmantošanu, un veicinot datu par klīniskajiem rezultātiem starptautisku apmaiņu ar mērķi novērtēt un uzlabot rezultātus.

²¹ Eiropas Padome, *Recommendation CM/Rec(2022)3 of the Committee of Ministers to member States on the development and optimisation of programmes for the donation of organs after the circulatory determination of death* (Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2022)3 dalībvalstīm par tādu orgānu ziedošanas programmu izstrādi un optimizāciju, kas iegūti pēc tam, kad konstatēta nāve asinsrites apstāšanās rezultātā), <https://rm.coe.int/0900001680a5a3e7>.

33. MUDINĀT veselības aprūpes speciālistiem nodrošināt visaptverošas izglītības un mācību programmas par orgānu ziedošanu un iegūšanu, tostarp pamatinformāciju par ziedošanu un transplantāciju iekļaujot bakalaura līmeņa mācību programmās, atbalstot dalību akreditētās mācību programmās un nodrošinot tālākapmācību komandām, kas iesaistītas donoru apzināšanā, ziņošanā, pārvaldībā, ģimenes pieejā un orgānu izņemšanā.
34. VEICINĀT sabiedrības izglītošanu par orgānu ziedošanu un transplantāciju un palielināt tās informētību par šiem jautājumiem, izmantojot katras auditorijas vecumam un konkrētajām vajadzībām pielāgotus paņēmienus, nodrošinot izglītošanu skolās un iesaistot plašsaziņas līdzekļus, un censties sasniegt arī izolētas grupas, kurām nepieciešama atšķirīga pieeja, un nodrošinot pārredzamību dzīvu un mirušu donoru ziedošanas procesos, lai palielinātu sabiedrības uzticēšanos.
35. UZLABOT dzīvo donoru un transplantātu saņēmēju pirmsoperācijas un pēcoperācijas aprūpi un pacientu izglītošanu, izmantojot multidisciplināras medicīnas speciālistu komandas un pacientu organizācijas, lai novērstu orgānu zudumu, vienlaikus nodrošinot multidisciplināru un uz pacientiem orientētu pieeju, un lai veicinātu atlabšanu, un nodrošinātu apzinātu piekrišanu un izpratni par ārstēšanas iespējām no pacientu puses.
36. APSVĒRT IESPĒJU nodrošināt finansējumu orgānu ziedošanas un transplantācijas programmām un pētījumiem, tostarp ES tehnisko atbalstu infrastruktūrai, izglītībai, apmācībai, digitalizācijai un pētniecībai, kā arī politiku, kas paredz slimnīcām atlīdzināt izmaksas, kas saistītas ar donoru pārvaldību, orgānu izņemšanu un datiem par donoru turpmāko uzraudzību.
37. VEICINĀT veselības aprūpes speciālistu apmaiņu starp dalībvalstīm, lai viņi varētu apspriest tehniskās un operatīvās zināšanas, kas iegūtas dažādās ziedošanas un transplantācijas programmās.

38. **PROBLĒMAS**, kas saistītas ar nevienlīdzību orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, **RISINĀT**, izstrādājot valsts stratēģijas un darbības, lai atbalstītu reģistrāciju transplantācijas gaidīšanas sarakstos, gaidīšanas sarakstu un piešķiršanas kritēriju pārskatīšanu, ilga gaidīšanas laika saīsināšanu pacientiem, piemēram, ļoti jutīgiem un pediatrijas kandidātiem, un daudzveidīgām kopienām pielāgotu komunikācijas shēmu un izglītības iniciatīvu izstrādi.
39. **ATBALSTĪT** orgānu pārrobežu transplantāciju, izmantojot esošās un turpmākās digitālās veselības infrastruktūras, lai veicinātu to, ka primāri tiek izmantotas standartizētas elektroniskas veselības kartes, un nodrošinātu netraucētu piekļuvi pacientu datiem saskaņā ar attiecīgajiem datu aizsardzības tiesību aktiem.
40. **UZLABOT** pētniecības spējas un veicināt tādu datu sekundāru izmantošanu, kas veicina salīdzinošo vērtēšanu un datu apmaiņu valstu iestāžu un ieceltu neatkarīgu Eiropas organizāciju starpā, rīkojoties atbilstoši attiecīgajiem datu aizsardzības tiesību aktiem, lai nodrošinātu transplantācijas rezultātu pienācīgu reģistrēšanu un analīzi, veicinātu anonimizētu datu apmaiņu slimnīcu starpā un šo datu konsolidāciju, un pacientu paziņoto rezultātu pasākumu izmantošanu pētniecības projektos nolūkā novērtēt pacientu un dzīvo donoru dzīves kvalitāti un labjutību gan pirms, gan pēc transplantācijas.
41. **SADARBOTIES**, lai transplantācijas gaidīšanas sarakstu sistēmās tiktu sekmīgāk reģistrēti pacienti ar orgānu mazspēju terminālā stadijā, tādējādi gādājot par to, ka pacientiem, kuriem nepieciešama dzīvību glābjoša orgānu transplantācija, tiek nodrošināta vienlīdzīga piekļuve.

AICINA EIROPAS KOMISIJU:

42. ATJAUNINĀT ES rīcības plānu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, balstoties uz līdzšinējiem panākumiem un atziņām, kas iegūtas esošā darbības plāna īstenošanas gaitā, ņemot vērā tiesiskās, ētiskās un organizatoriskās atšķirības, pieejamo resursu nosacījumus un atšķirības dalībvalstīs un ņemot vērā to, ka liela nozīme orgānu transplantācijas pieprasījuma mazināšanā ir veselības veicināšanai un nepārnēsājamu slimību profilaksei. Ar rīcības plāna palīdzību būtu jācenšas:
- a) uzsvērt augšupēju pieeju, lai, iesaistot speciālistus, administratorus, politiķus un plašu sabiedrību, noteiktu skaidrus un ietekmīgus mērķus;
 - b) stiprināt savstarpēju mācīšanos un zināšanu apmaiņu un atbalstīt valstis, kas saskaras ar līdzīgām problēmām, šajā nolūkā rīkojot kopīgas kompetento iestāžu sanāksmes un plašāk iesaistot ieinteresētās personas, lai apmainītos ar paraugpraksi un inovācijām orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, konkrēti iekļaujot inovācijas, kas uzlabo iegūšanas, konservācijas un piešķiršanas procedūras, un tādējādi samazinot donoru un donora orgānu atlikšanu un noraidīšanu;
 - c) uzlabot nozaru sadarbību, apzinot iespējas mācīties no tuvām nozarēm, piemēram, audiem un šūnām, lai bagātinātu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomas zināšanu bāzi un paņēmienus;
 - d) lai nodrošinātu vienlīdzīgu progresu visā ES, atbalstīt ziedošanas sistēmu pilnveidošanu, uzsverot un cenšoties apmierināt to valstu vajadzības, kurās sistēmas nav tik attīstītas kā citur;
 - e) koncentrēties uz īstenošanu un ilgtspēju, ar ilgstošiem ieguldījumiem IT infrastruktūrā un ar noturīgu visu iesaistīto personu apņēmību nodrošinot ilgtermiņa ietekmi;

- f) izpētīt jaunas jomas, ko iekļaut rīcības plānā, piemēram, orgānu ziedošanu pēc tam, kad konstatēta nāve asinsrites apstāšanās rezultātā, plašāk izmantot valstīs, kuras nolemj izmantot minēto pieeju, uzlabot satvarus, kas regulē dzīvo donoru orgānu ziedošanu, un palīdzēt dalībvalstīm uzlabot komunikācijas stratēģijas, lai palielinātu sabiedrības informētību un izglītotību attiecībā uz orgānu ziedošanu;
- g) veicināt profesionālo izglītību un apmācību, uzlabot mācību programmu kvalitāti ES, izmantojot potenciālu, kas piemīt Eiropas pieejai mikroapliecinājumiem ²², un veicinot veselības aprūpes speciālistu sadarbību un paraugprakses apmaiņu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā;
- h) atbalstīt augstākās izglītības un PIA ²³ iestādes, kas ir mūžizglītības nodrošinātājas, cita starpā izmantojot mikroapliecinājumus un pētniecības rezultātu nodošanu izmantošanai izglītībā un apmācībā;
- i) risināt līdztiesības, daudzveidības un iekļaušanas jautājumus, tostarp izmantot pielāgotas, minoritātēm un neaizsargātām grupām, kā arī jauniem donoriem adresētas informācijas kampaņas, lai dalītos pieredzē par aprūpi, un nodrošināt, ka transplantācijas pakalpojumus faktiski var izmantot visi sabiedrības slāņi;
- j) uzlabot rezultātu kvalitāti un klīniskos rezultātus, izstrādājot kopīgas pamatnostādnes slimnīcu darbības novērtēšanai, revīzijai un salīdzinošai vērtēšanai, kā arī izmantojot biovigilanci, lai uzlabotu orgānu transplantācijas drošību un kvalitāti;
- k) orgānu ziedošanu labāk integrēt pirmsnāves aprūpē, vienlaikus ievērojot primāros veselības atjaunošanas mērķus un par prioritāti nosakot paliatīvo pirmsnāves parūpi, vienlaikus apsverot orgānu ziedošanas potenciālu;

²² Padomes Ieteikums (2022. gada 16. jūnijs) par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā 2022/C 243/02 (OV C 243, 27.6.2022., 10. lpp.).

²³ Profesionālā izglītība un apmācība.

- l) optimizēt transplantācijas efektivitāti un finansēšanu, daloties zināšanās par ziedošanas ķēdes optimizēšanu, cenšoties novērst finansiālās atšķirības un apliecinot transplantācijas programmu izmaksu efektivitāti, lai atbalstītu valstu ieguldījumus transplantācijas sistēmās;
 - m) paplašināt pētniecības iespējas tādās jomās kā transplantācijas rezultāti, donoru optimizācija, orgānu konservācija un jaunas terapeitiskās tehnoloģijas, lai pastāvīgi uzlabotu orgānu ziedošanas un transplantācijas jomu.
43. ATBALSTĪT to, ka Eiropas Zāļu kvalitātes un veselības aprūpes direktorāts (*EDQM*) izstrādā ieteikumus un pamatnostādnes, kas dalībvalstīm palīdz precizēt savus institucionālos un politikas satvarus orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā. Minēto pamatnostādņu izveidei būtu jākalpo par pamudinājumu iesaistīt dažādas ieinteresēto personu grupas, lai izveidotu atbalstošu un efektīvu vidi orgānu ziedošanas un transplantācijas praksei.

AICINA DALĪBVALSTIS UN EIROPAS KOMISIJU:

44. MUDINĀT dalībvalstis savā starpā īstenot pārrobežu sadarbību orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, un ATBALSTĪT šādu sadarbību. Pēc vajadzības tas var ietvert brīvprātīgas sadarbības platformas izveidi, kurā īstenot sadarbību vai uzlabot informācijas apmaiņu valstu kompetento iestāžu starpā, sadarbības veicināšanu, orgānu transplantācijas pakalpojumu, orgānu apmaiņas programmu un orgānu nesaderības programmu izveidi un paplašināšanu un paraugprakses apmaiņu, lai palielinātu transplantācijas pakalpojumu efektivitāti un ietekmi.
45. PILNVEIDOT valstu koordinācijas punktus un centrālās ziņošanas sistēmas, lai vāktu un izplatītu informāciju, kas ir būtiska tiesiskiem un politiskiem risinājumiem, vienlaikus ievērojot indivīdu cilvēktiesības un pamatbrīvības Vispārīgās datu aizsardzības regulas kontekstā. Būtu jācenšas uzlabot pārredzamību orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā, jo īpaši pārrobežu darbībās, un īpaša uzmanība, ņemot vērā Eiropas Padomes Konvenciju par cīņu pret cilvēku orgānu tirdzniecību ²⁴, būtu jāpievērš cilvēku orgānu tirdzniecībai, un šādā nolūkā būtu jāveicina un jāuzlabo esošie ziņošanas mehānismi, rīkojoties saskaņā ar attiecīgajiem datu aizsardzības tiesību aktiem un attiecīgā gadījumā sadarbojoties ar *EDQM*.
46. ATBALSTĪT to, ka, ievērojot esošo tiesisko regulējumu, tiek izstrādātas un īstenotas veselības datu apkopošanas un apmaiņas sistēmas, kas dalībvalstīm ļautu izpildīt attiecīgos sabiedrības interešu uzdevumus sabiedrības veselības jomā, piemēram, nodrošināt, ka tiek pieņemti saskaņoti, taisnīgi un pārredzami augsti kvalitātes un drošības standarti orgānu ziedošanas un transplantācijas jomā.

²⁴ <https://rm.coe.int/16806dca3a>